HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

BOG‘DORCHILIK VA TURIZM XIZMATLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY IMKONIYATLARI

Xolliyev Sh.B.
Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasi katta o‘qituvchisi, PhD
ORCID: 0009-0001-1892-5445
e-mail: sheralikholliyev96@gmail.com
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.24215014

Annotatsiya. Maqolada bog‘dorchilik xo‘jaliklari faoliyatini turizm xizmatlari bilan birlashtirish – agroturizmni rivojlantirishning iqtisodiy imkoniyatlari tadqiq etilgan. Tadqiqot maqsadi bog‘dorchilik negizidagi agroturizm mahsulotlari tipologiyasini O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish va bunday integratsiyaning fermer xo‘jaligi daromadiga ta’sirini baholashdan iborat. Xalqaro tipologiyalar qiyosiy tahlili, rasmiy turizm statistikasi va Qashqadaryo viloyatining Shahrisabz–Kitob bog‘dorchilik zonasi misolida tuzilgan model xo‘jalik bo‘yicha iqtisodiy hisob-kitoblar qo‘llandi. Natijalar 10 gektarlik bog‘ xo‘jaligida agroturizm xizmatlari yillik daromadni 2,3 barobarga oshirishi va bunda agroturizm daromadi umumiy tushumning 57 foizini tashkil etishini ko‘rsatdi. Hududiy agroturizm klasterining tashkiliy modeli taklif qilindi. Natijalar fermerlar, mahalliy hokimliklar va turizm tashkilotlari uchun amaliy ahamiyatga ega. Xususan, ular agroturizm loyihalarining biznes-rejasini tuzishda, qishloq hududlarini rivojlantirish dasturlarida agroturizmga ustuvorlik berishda hamda bog‘dorchilik zonalarini turistik yo‘nalishlarga kiritishda foydalanilishi mumkin. Bu esa qishloq aholisi daromadini oshirishga xizmat qiladi.
Kalit so‘zlar: agroturizm, bog‘dorchilik, turizm xizmatlari, integratsiya, daromadlarni diversifikatsiya qilish, qishloq hududlari, mehmon uyi, agroturizm klasteri, Qashqadaryo.

Аннотация. В статье исследуются экономические возможности развития агротуризма как объединения деятельности садоводческих хозяйств с туристскими услугами. Цель исследования состоит в адаптации типологии агротуристских продуктов на базе садоводства к условиям Узбекистана и оценке влияния такой интеграции на доходы фермерского хозяйства. Использованы сравнительный анализ международных типологий, официальная статистика туризма и экономические расчёты по модельному хозяйству в садоводческой зоне Шахрисабз–Китаб Кашкадарьинской области. Результаты показали, что в садоводческом хозяйстве площадью 10 гектаров агротуристские услуги увеличивают годовой доход в 2,3 раза, а доля агротуристских доходов составляет 57 процентов общей выручки. Предложена организационная модель регионального агротуристского кластера. Результаты имеют практическое значение для фермеров, местных хокимиятов и туристских организаций. В частности, они могут использоваться при составлении бизнес-планов агротуристских проектов, при определении приоритетов программ развития сельских территорий, а также при включении садоводческих зон в туристские маршруты. Это способствует росту доходов сельского населения.
Ключевые слова: агротуризм, садоводство, туристские услуги, интеграция, диверсификация доходов, сельские территории, гостевой дом, агротуристский кластер, Кашкадарья.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Abstract. The article examines the economic opportunities of agritourism, understood as the combination of orchard farming with tourism services. The study aims to adapt a typology of horticulture-based agritourism products to Uzbekistan and to assess how such integration affects farm income. Comparative analysis of international typologies, official tourism statistics and economic calculations for a model farm in the Shakhrisabz–Kitab horticultural zone of Kashkadarya region were used. The results show that on a 10-hectare orchard farm, agritourism services raise annual income 2.3 times, with agritourism accounting for 57 percent of total revenue. An organisational model of a regional agritourism cluster is proposed. The findings are of practical value for farmers, local authorities and tourism organisations. In particular, they can be used to prepare business plans for agritourism projects, to set priorities in rural development programmes and to include horticultural zones in tourist routes, which in turn helps to raise rural household incomes.

Keywords: agritourism, horticulture, tourism services, integration, income diversification, rural areas, guest house, agritourism cluster, Kashkadarya.

Kirish

O‘zbekiston turizmi so‘nggi yillarda jadal o‘smoqda. Statistika agentligi ma’lumotiga ko‘ra, 2024-yilda mamlakatga 8,2 mln xorijiy fuqaro turistik maqsadda tashrif buyurgan, bu 2023-yildagi 6,6 mln kishiga nisbatan 1,6 mln kishiga ko‘p [1]. Biroq sayyohlar oqimining katta qismi hamon Samarqand, Buxoro, Xiva va Toshkent kabi tarixiy shaharlarga to‘planmoqda, qishloq hududlari esa bu oqimdan kam foyda ko‘rmoqda. Shu bilan birga, bog‘dorchilik tarmog‘i ham yuksalish bosqichida: 2024-yilda 1,5 mlrd dollarlik meva-sabzavot eksport qilingan [2]. Ikki o‘sayotgan tarmoqni bir-biri bilan bog‘lash g‘oyasi o‘z-o‘zidan paydo bo‘ladi. Bog‘ning o‘zi, ayniqsa, gullash va hosil pishgan paytda, sayyoh uchun tayyor mahsulot bo‘lib, uni turizm xizmatlari bilan boyitish katta kapital qo‘yilmasini talab qilmaydi. Shahar aholisi va xorijiy mehmonlar orasida tabiiy mahsulot va qishloq turmush tarziga qiziqish ortib borayotgani ham bu g‘oyani qo‘llab-quvvatlaydi.

Davlat siyosati ham shu yo‘nalishni qo‘llab-quvvatlaydi. “Turizm to‘g‘risida”gi qonunning 2019-yildagi yangi tahriri turizm faoliyatining huquqiy asoslarini yangiladi [3], PF-5611-son farmon esa turizmning yangi turlarini, jumladan, qishloq va ekoturizmni rivojlantirishni nazarda tutdi [4]. 2024-yilda qabul qilingan PF-102-son farmon turizm infratuzilmasini yaxshilash va xorijiy turistlar oqimini oshirishga qaratilgan [5]. Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida esa qishloq xo‘jaligini diversifikatsiya qilish ustuvor vazifa sifatida belgilangan [6].

Agroturizm tushunchasi ilmiy adabiyotda turlicha talqin qilinadi. S. Fillip, K. Xanter va K. Blekstok mavjud ta’riflarni tizimlashtirib, agroturizmni uch mezon asosida tasniflash tipologiyasini taklif etgan: faoliyat ishlab turgan xo‘jalikka asoslanganmi, sayyoh qishloq xo‘jaligi bilan qanday aloqada bo‘ladi va bu aloqa qanchalik haqiqiy [7]. Keyinchalik S. Flanigan va hammualliflari bu tipologiyani xizmat ko‘rsatuvchilar va tashrif buyuruvchilar fikri asosida takomillashtirgan [8]. K. Barbieri va P. Mshenga agroturizm xo‘jaliklari samaradorligi xo‘jalik va uning egasi xususiyatlariga bog‘liqligini ko‘rsatgan [9], K. Tyu va K. Barbieri esa fermerlar agroturizmdan iqtisodiy foydadan tashqari ijtimoiy va madaniy manfaat ham ko‘rishini aniqlagan [10]. M. Di Domeniko va G. Miller kichik oilaviy xo‘jaliklar uchun agroturizmning muhim afzalligi tajribaning haqiqiyligi ekanini ta’kidlaydi [11].

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Mahalliy olimlar agroturizm istiqbollarini umumiy tarzda ko‘rib chiqqan [12; 13], biroq bog‘dorchilik xo‘jaligining aniq iqtisodiy ko‘rsatkichlari asosida agroturizm samarasini hisoblash kam uchraydi. Bu tadqiqotning ilmiy bo‘shlig‘ini belgilaydi. Bundan tashqari, xalqaro tipologiyalar asosan Yevropa va Shimoliy Amerika fermalari misolida ishlab chiqilgan bo‘lib, O‘zbekistonning an’anaviy bog‘dorchilik madaniyati, mahalla tizimi va mehmondo‘stlik an’analari ularda hisobga olinmagan.

Tadqiqot maqsadi bog‘dorchilik va turizm xizmatlari integratsiyasi asosida agroturizmni rivojlantirishning iqtisodiy imkoniyatlarini asoslashdan iborat. Vazifalar: xalqaro tipologiyani O‘zbekiston bog‘dorchiligiga moslashtirish, model xo‘jalik misolida daromad tuzilmasini hisoblash va hududiy agroturizm klasteri modelini taklif etish.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot uch bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda xalqaro adabiyotdagi agroturizm tipologiyalari, xususan, S. Fillip va hammualliflari tomonidan taklif etilgan besh turli tasnif qiyosiy tahlil qilindi va O‘zbekiston bog‘dorchiligidagi mavjud va istiqbolli xizmatlar bilan solishtirildi. Ikkinchi bosqichda Statistika agentligining 2023–2024-yillardagi turizm ko‘rsatkichlari va meva-sabzavot eksporti bo‘yicha ma’lumotlar tahlil qilindi. Uchinchi bosqichda Qashqadaryo viloyatining Shahrisabz–Kitob bog‘dorchilik zonasi uchun model fermer xo‘jaligi tuzildi. Model xo‘jalik maydoni 10 gektar bo‘lgan aralash mevali bog‘ sifatida olindi, o‘rtacha hosildorlik gektariga 15 tonna, meva ulgurji narxi tonnasiga 350 AQSH dollari deb qabul qilindi. Agroturizm xizmatlari hajmi va narxlari hududdagi mavjud mehmon uylari, “o‘zing ter” turidagi bog‘lar va qo‘shni mamlakatlardagi o‘xshash xo‘jaliklar tajribasi asosida belgilandi. Hisob-kitoblar yillik daromad va uning tuzilmasini aniqlashga qaratildi, xarajatlar bu bosqichda alohida ko‘rib chiqilmadi. Tashkiliy model ishlab chiqishda tizimli yondashuv va klaster nazariyasi qoidalari qo‘llandi. Model parametrlarini aniqlashtirish uchun Shahrisabz va Kitob tumanlaridagi uchta bog‘dorchilik xo‘jaligi rahbari va ikkita mehmon uyi egasi bilan yarim tuzilgan suhbatlar o‘tkazildi. Suhbatlarda tashrif buyuruvchilar oqimining mavsumiy taqsimoti, xizmatlar narxi va asosiy muammolar aniqlandi. Taqqoslash maqsadida xo‘jalikning ikki holati – faqat meva sotadigan an’anaviy va agroturizm xizmatlari bilan diversifikatsiyalangan holat – ko‘rib chiqildi. Hisob-kitoblar Microsoft Excel dasturida bajarildi.

Natijalar

Bog‘dorchilikka asoslangan agroturizm mahsulotlarini tasniflash uchun xalqaro tipologiya O‘zbekiston sharoitiga moslashtirildi (1-jadval).

1-jadval

Bog‘dorchilikka asoslangan agroturizm turlari tipologiyasi va O‘zbekistondagi misollar

Agroturizm turi	**Xo‘jalik faoliyati**	**Sayyoh va bog‘ aloqasi**	**O‘zbekiston bog‘dorchiligidagi misollar**
1. Ishlab turmagan xo‘jalikka asoslangan	Bog‘ faoliyati to‘xtagan	Faqat qishloq muhiti	Sobiq bog‘ hududidagi dam olish maskani
2. Ishlab turgan xo‘jalik, passiv aloqa	Bog‘ ishlaydi	Faqat turar joy	Bog‘ ichidagi mehmon uyi
3. Ishlab turgan xo‘jalik, bilvosita aloqa	Bog‘ ishlaydi	Mahsulotdan foydalanish	Bog‘ mevalaridan milliy taomlar, dasturxon

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Agroturizm turi	Xo‘jalik faoliyati	Sayyoh va bog‘ aloqasi	O‘zbekiston bog‘dorchiligidagi misollar
4. Ishlab turgan xo‘jalik, to‘g‘ridan-to‘g‘ri sahnalashtirilgan aloqa	Bog‘ ishlaydi	Namoyish, ekskursiya	Bog‘ bo‘ylab sayr, gullash festivali
5. Ishlab turgan xo‘jalik, to‘g‘ridan-to‘g‘ri haqiqiy aloqa	Bog‘ ishlaydi	Ishda bevosita qatnashish	“O‘zing ter”, quritish va murabbo tayyorlash master-klassi

Manba: S. Fillip va hammualliflari tipologiyasi [7] asosida muallif tomonidan O‘zbekiston sharoitiga moslashtirilgan.

1-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, O‘zbekiston bog‘dorchiligida tipologiyaning barcha besh turi uchun asos mavjud, ammo ular turlicha rivojlangan. Ishlab turmagan xo‘jalikka asoslangan turlar, masalan, sobiq bog‘ hududidagi dam olish maskanlari, ancha keng tarqalgan. Eng katta iqtisodiy salohiyatga ega bo‘lgan to‘g‘ridan-to‘g‘ri va haqiqiy aloqa turi – sayyohning bog‘da hosil terishi, quritish yoki murabbo tayyorlashda qatnashishi – esa hali kam uchraydi. Fikrimizcha, aynan shu tur bog‘dorchilik va turizmni chinakam integratsiyalaydi, chunki unda sayyoh bog‘ning ishlab chiqarish jarayoniga bevosita kiradi va mahsulotni joyida, yuqori narxda sotib oladi. Ikkinchi va uchinchi turlar, ya’ni bog‘ ichidagi mehmon uyi va bog‘ mahsulotlaridan tayyorlangan milliy taomlar, ko‘pincha bir-biri bilan birga uchraydi va integratsiyaning dastlabki bosqichi sifatida qaralishi mumkin. To‘rtinchi tur esa festival va ekskursiyalar shaklida hokimliklar tashabbusi bilan rivojlanmoqda, biroq u ko‘pincha bir martalik tadbir bo‘lib qolmoqda va doimiy xizmatga aylanmagan.

Bunday integratsiyaning fermer daromadiga ta’sirini model xo‘jalik misolida hisobladik (2-jadval). Hisob-kitobda faqat mavjud bog‘ va oilaviy uy-joy imkoniyatlaridan foydalanish nazarda tutildi.

2-jadval

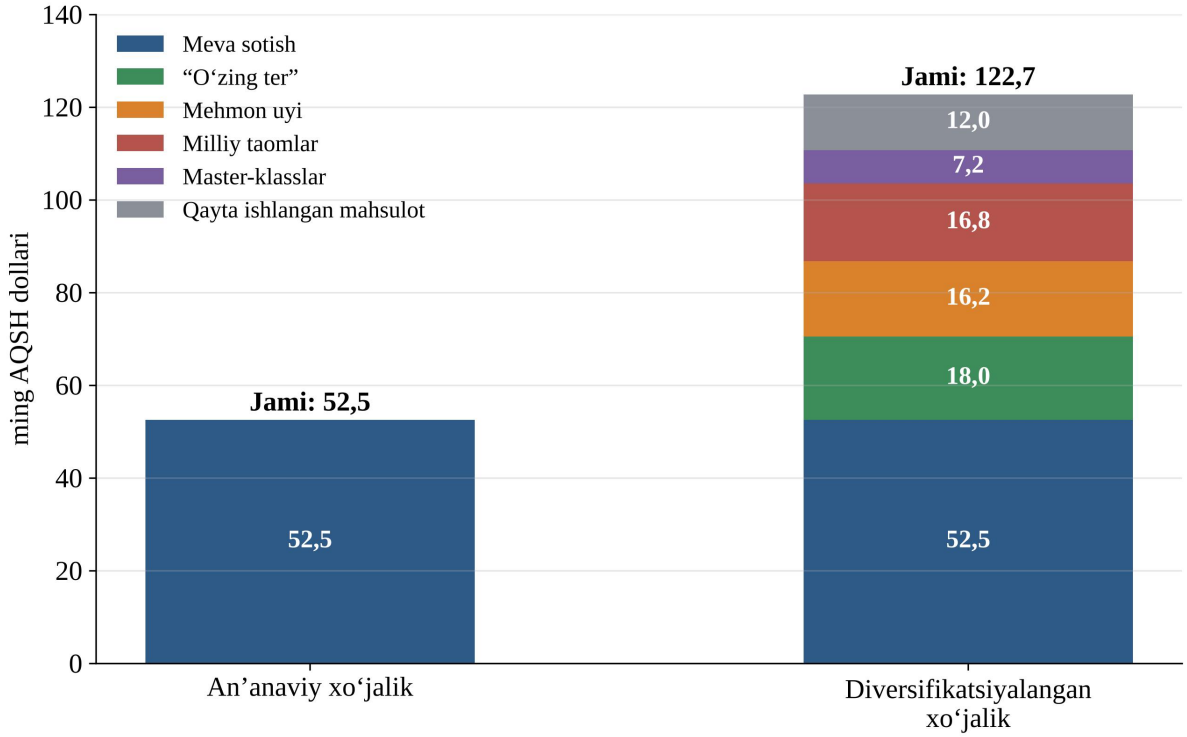
Model bog‘dorchilik xo‘jaligining (10 ga) yillik daromad tuzilmasi

Daromad manbai	Yillik hajm	O‘rtacha narx, doll.	Daromad, ming doll.	Ulushi, %
Meva sotish (ulgurji)	150 t	350 / t	52,5	42,8
“O‘zing ter” xizmati	2 000 tashrif	9 / kishi	18,0	14,7
Mehmon uyi (3 xona)	540 kecha	30 / kecha	16,2	13,2
Milliy taomlar, dasturxon	2 400 porsiya	7 / porsiya	16,8	13,7
Master-klasslar	600 kishi	12 / kishi	7,2	5,9
Qayta ishlangan mahsulot sotuvi	3 t	4 000 / t	12,0	9,8
Jami	–	–	122,7	100,0

Manba: muallif hisob-kitobi (Shahrisabz–Kitob zonasi sharoiti uchun). Ulushlar yaxlitlangani sababli jami 100 dan biroz farq qilishi mumkin.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

2-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, model xo‘jalik faqat meva sotish hisobiga yiliga 52,5 ming dollar tushum oladi. Agroturizm xizmatlari qo‘shilganda jami tushum 122,7 ming dollarga yetadi, ya’ni 2,3 barobar ortadi. Agroturizm xizmatlarining umumiy ulushi 57,2 foizni tashkil etadi. Eng katta qo‘shimcha daromad “o‘zing ter” xizmati (18 ming dollar), milliy taomlar bilan mehmon qilish (16,8 ming dollar) va mehmon uyi (16,2 ming dollar) hisobiga shakllanadi. Shu o‘rinda muhim bir jihatni ta’kidlash kerak: “o‘zing ter” xizmatida sayyoh terib olgan mevaning narxi ulgurji narxdan bir necha barobar yuqori bo‘ladi, ammo fermer terim, saralash va tashish xarajatlaridan ozod bo‘ladi. Qayta ishlangan mahsulotlar – murabbo va quritilgan mevalar sotuvi esa past navli mevadan ham daromad olish imkonini beradi. Bundan tashqari, model xo‘jalikda agroturizm xizmatlari hisobiga to‘rtta doimiy va oltita mavsumiy qo‘shimcha ish o‘rni paydo bo‘ladi, ularning katta qismini oila a’zolari va qo‘shnilar egallaydi. Daromad tuzilmasi 1-rasmda ko‘rsatilgan.

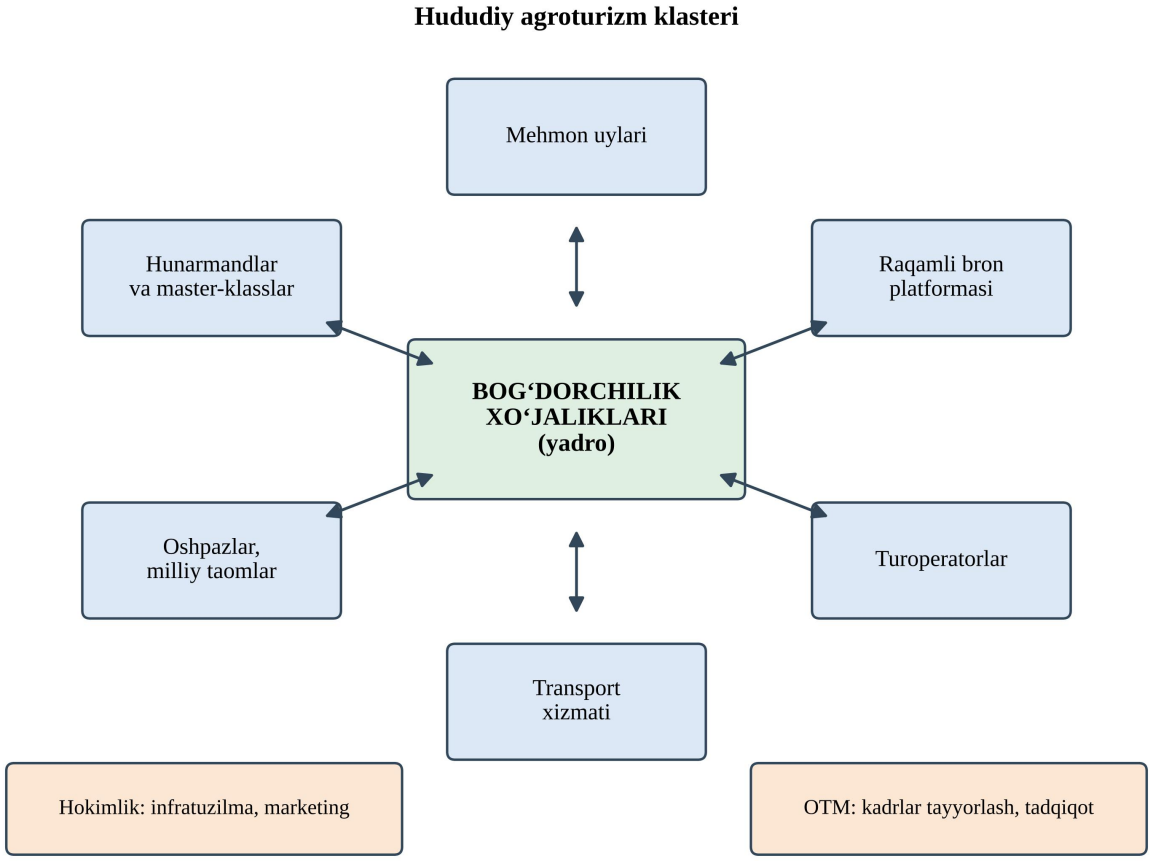
1-rasm. Model xo‘jalikda an’anaviy va diversifikatsiyalangan daromad tuzilmasi, ming dollar

Diagramma daromadning bir manbaga bog‘liqligi qanchalik kamayishini yaqqol ko‘rsatadi. An’anaviy xo‘jalikda tushumning 100 foizi meva narxiga bog‘liq va hosil kam bo‘lgan yoki narx tushib ketgan yili fermer jiddiy zarar ko‘radi. Diversifikatsiyalangan xo‘jalikda esa meva sotishdan tushum ulushi 42,8 foizga tushadi. K. Barrett va hammualliflari ta’kidlaganidek, daromad manbalarining xilma-xilligi xo‘jalikning risklarga chidamliligini oshiradi [14]. Agroturizmning yana bir afzalligi shundaki, u bog‘ning bahordagi gullash davridan kech kuzgacha bo‘lgan uzoq mavsumni qamraydi. Masalan, aprel oyida gilos va o‘rik gullashi, iyun–iyul oylarida gilos, o‘rik va shaftoli terimi, sentabr–oktabrda esa olma, anor va uzum mavsumi sayyohlar uchun turli mazmundagi dastur

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

taklif etish imkonini beradi. Bu esa mehmon uyining bandlik darajasini oshiradi va xizmatlardan tushumni yil bo‘yi bir tekisroq taqsimlaydi.

Alohida xo‘jalikning imkoniyati cheklangan, shuning uchun hududiy darajadagi tashkiliy model zarur (2-rasm).

2-rasm. Hududiy bog‘dorchilik agroturizm klasterining tashkiliy modeli (muallif ishlanmasi)

Modelning markazida bog‘dorchilik xo‘jaliklari turadi. Ular atrofida mehmon uylari, hunarmandlar, oshpazlar, transport xizmati, turoperatorlar va raqamli bron qilish platformasi birlashadi. Mahalliy hokimlik infratuzilma va marketing bo‘yicha, oliy ta’lim muassasalari esa kadrlar tayyorlash bo‘yicha ko‘mak beradi. Modelning afzalligi shundaki, har bir ishtirokchi o‘zi yaxshi biladigan ishni bajaradi: fermer bog‘ni parvarish qiladi, turoperator sayyoh olib keladi, hunarmand master-klass o‘tkazadi. Xizmatlar yagona raqamli platforma orqali bron qilinadi, daromad esa ishtirokchilar o‘rtasida shartnoma asosida taqsimlanadi. Natijada kichik xo‘jalik ham yirik turistik oqimga ulanish imkoniga ega bo‘ladi.

Muhokama

Olingan natijalarni xalqaro tadqiqotlar bilan solishtiramiz. S. Fillip va hammualliflari agroturizm turlarini aniq ajratish ilmiy va amaliy munozaraning asosi bo‘lishini ta’kidlagan [7], S. Flanigan va hammualliflari esa haqiqiy ishlab turgan xo‘jalikka asoslangan turlar tashrif buyuruvchilar tomonidan

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

yuqoriroq baholanishini ko‘rsatgan [8]. Bizning tahlilimiz ham shuni tasdiqlaydi: O‘zbekistonda eng katta iqtisodiy salohiyat aynan bog‘ning ishlab chiqarish jarayoniga bevosita kirish imkonini beruvchi turlarda. K. Gil Arroyo va hammualliflari esa fermerlar, aholi va mutaxassislar agroturizmni turlicha tushunishini, umumiy ta’rif esa siyosat va marketing uchun zarurligini aniqlagan [15]. Mamlakatimizda ham agroturizm, qishloq turizmi va ekoturizm tushunchalari ko‘pincha aralashtirib qo‘llanadi, bu esa davlat ko‘magini maqsadli yo‘naltirishni qiyinlashtiradi. Mahalliy tadqiqotchilar ham bu tushunchalar o‘rtasidagi chegarani aniq belgilash zarurligini qayd etgan [13].

K. Tyu va K. Barbieri fermerlar uchun agroturizmning asosiy foydasi qo‘shimcha daromad ekanini, ammo oilaviy an’analarni saqlash va mahalliy hamjamiyat bilan aloqa kabi noiqtisodiy manfaatlar ham muhimligini qayd etgan [10]. Bizning model hisob-kitoblari iqtisodiy jihatni tasdiqlaydi: daromad 2,3 barobar oshadi. Ammo biz bu ko‘rsatkichni ehtiyotkorlik bilan talqin qilamiz. Xalqaro tajribada agroturizm daromadi xo‘jalik hajmi, egasining tajribasi va joylashuviga kuchli bog‘liq [9]. Shahrisabz–Kitob zonasi tarixiy Shahrisabz shahriga yaqin bo‘lgani uchun sayyohlar oqimi nisbatan barqaror, uzoq tog‘ qishlog‘idagi xo‘jalik esa bunday natijaga erisha olmasligi mumkin. Bundan tashqari, birinchi yillarda tashrif buyuruvchilar soni rejadagidan kam bo‘lishi, xo‘jalik nomi va obro‘si esa vaqt o‘tib shakllanishi tabiiy. Shu bois agroturizm loyihasini bosqichma-bosqich, avval “o‘zing ter” va dasturxon xizmatidan boshlab, so‘ngra mehmon uyi bilan kengaytirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Qashqadaryodagi meva-sabzavotchilik klasterlarining Shahrisabz va Kitob tumanlarida to‘planganligi [16] esa bu zonani agroturizm uchun ustuvor hudud sifatida ko‘rishga asos beradi.

S. Xaggblade va hammualliflari qishloqdagi noagrar faoliyat agrar sektor kuchli bo‘lgan hududlarda tezroq rivojlanishini ko‘rsatgan [17]. Bog‘dorchilik va agroturizm o‘rtasidagi bog‘liqlik ham shunday: bog‘ qanchalik yaxshi parvarish qilingan, chiroyli va mahsuldor bo‘lsa, u sayyoh uchun shunchalik jozibali. Demak, agroturizm bog‘dorchilikning o‘rnini bosmaydi, balki uning sifatiga tayanadi. Jahon banki loyihasida bog‘dorchilik qiymat zanjirida ayollar uchun ko‘plab ish o‘rinlari yaratilgani [18] ham agroturizmning ijtimoiy salohiyatini ko‘rsatadi, chunki mehmon uyi va milliy taomlar xizmati ko‘pincha ayollar mehnatiga asoslanadi. Bundan tashqari, agroturizm qishloq yoshlari uchun xorijiy til, mehmon kutish va raqamli marketing ko‘nikmalarini qo‘llash imkoniyatini yaratadi, bu esa ularning shaharga ketish sababini ma’lum darajada yumshatadi.

Tadqiqotning cheklovlari quyidagilardan iborat. Model xo‘jalik hisob-kitoblari xarajatlarni o‘z ichiga olmaydi, agroturizm esa qo‘shimcha investitsiya – mehmon uyi, sanitariya infratuzilmasi, avtoturargoh – talab qiladi. Shuningdek, tashrif buyuruvchilar soni prognoz xarakteriga ega. Shunga qaramay, natijalar fermerlar va mahalliy hokimliklar uchun agroturizm loyihalarini baholashda boshlang‘ich nuqta bo‘la oladi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon berdi. Birinchidan, O‘zbekiston bog‘dorchiligida agroturizm tipologiyasining barcha turlari uchun asos mavjud, ammo eng katta iqtisodiy salohiyatga ega bo‘lgan, sayyohni bog‘ning ishlab chiqarish jarayoniga bevosita jalb etuvchi turlar hali kam rivojlangan. Ikkinchidan, model hisob-kitoblarga ko‘ra, 10 gektarlik bog‘ xo‘jaligida agroturizm xizmatlari yillik tushumni 52,5 ming dollardan 122,7 ming dollarga, ya’ni 2,3 barobarga oshiradi, daromadning bir manbaga bog‘liqligini kamaytiradi va qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratadi. Uchinchidan, agroturizmning muvaffaqiyati alohida xo‘jalik emas, balki hududiy darajadagi

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

hamkorlikka bog‘liq, shuning uchun agroturizm klasteri shaklidagi tashkiliy model zarur. Bunday klaster kichik xo‘jaliklarning marketing va infratuzilma xarajatlarini kamaytiradi.

Amaliy takliflar: me’yoriy hujjatlarda bog‘dorchilikka asoslangan agroturizm tushunchasi va uning turlarini aniq belgilash; Shahrisabz–Kitob zonasini agroturizmni rivojlantirish bo‘yicha tajriba hududi sifatida belgilab, unda mehmon uylari va bog‘ yo‘llari infratuzilmasini davlat-xususiy sheriklik asosida qurish; fermerlar uchun mehmon kutish, oziq-ovqat xavfsizligi va xorijiy til bo‘yicha qisqa muddatli o‘quv kurslarini tashkil etish; hududdagi agroturizm xizmatlarini yagona raqamli bron qilish platformasiga birlashtirish; gullash va hosil terish mavsumlariga bag‘ishlangan festivallarni turistik kalendarga kiritish. Shuningdek, agroturizm xizmatlarini ko‘rsatuvchi fermer xo‘jaliklari uchun mehmon uylarini ro‘yxatdan o‘tkazish tartibini soddalashtirish va ularga birinchi yillarda soliq imtiyozlari berish maqsadga muvofiq. Keyingi tadqiqotlarda agroturizm loyihalarining xarajatlari va investitsiyalarning qoplanish muddatini hisoblash, shuningdek, sayyohlar so‘rovi asosida talabni baholash rejalashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 8.2 million tourists visited Uzbekistan in 2024 (Statistika agentligi ma’lumotlari) // Kun.uz. – 2025. – URL: https://kun.uz/en/news/2025/02/03/82-million-tourists-visited-uzbekistan-in-2024
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston 2024-yilda eng ko‘p meva-sabzavot eksport qilgan davlatlar. – Toshkent, 2025. – URL: https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/63077
3. O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi 2019-yil 18-iyuldagi O‘RQ-549-son Qonuni. – URL: https://lex.uz/docs/4428097
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/4143188
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida turizm infratuzilmasini yaxshilash va xorijiy turistlar oqimini yanada oshirishga qaratilgan qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 2024-yil 18-iyuldagi PF-102-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/7031233
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/5841063
7. Phillip S., Hunter C., Blackstock K. A typology for defining agritourism // Tourism Management. – 2010. – Vol. 31, No. 6. – P. 754–758. – DOI: 10.1016/j.tourman.2009.08.001
8. Flanigan S., Blackstock K., Hunter C. Agritourism from the perspective of providers and visitors: a typology-based study // Tourism Management. – 2014. – Vol. 40. – P. 394–405. – DOI: 10.1016/j.tourman.2013.07.004
9. Barbieri C., Mshenga P.M. The role of the firm and owner characteristics on the performance of agritourism farms // Sociologia Ruralis. – 2008. – Vol. 48, No. 2. – P. 166–183.
10. Tew C., Barbieri C. The perceived benefits of agritourism: The provider’s perspective // Tourism Management. – 2012. – Vol. 33, No. 1. – P. 215–224.
11. Di Domenico M., Miller G. Farming and tourism enterprise: Experiential authenticity in the diversification of independent small-scale family farming // Tourism Management. – 2012. – Vol. 33, No. 2. – P. 285–294.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

12. Isadjanov A., Djumabayeva S. O‘zbekistonda agroturizm istiqbollari // Ilmiy jurnal (sci-p.uz). – 2026. – № 1. – B. 89–99. – URL: https://sci-p.uz/index.php/aept/article/download/3448/3239/6614
13. Umirov J.T. O‘zbekistonda agroturizm istiqbollari va uni rivojlantirish imkoniyatlari // “Raqamli iqtisodiyot” ilmiy-elektron jurnali. – № 10. – URL: https://www.infocom.uz
14. Barrett C.B., Reardon T., Webb P. Nonfarm income diversification and household livelihood strategies in rural Africa: concepts, dynamics, and policy implications // Food Policy. – 2001. – Vol. 26, No. 4. – P. 315–331.
15. Gil Arroyo C., Barbieri C., Rozier Rich S. Defining agritourism: A comparative study of stakeholders’ perceptions in Missouri and North Carolina // Tourism Management. – 2013. – Vol. 37. – P. 39–47.
16. Yaxshiboyev B.A. Qashqadaryo viloyati meva-sabzavotchilik klasterlari rivojlanishining hududiy xususiyatlari // Ilmiy jurnal. – 2025. – № 6. – URL: https://journal.ndpi.uz/ss/en/article/view/3707
17. Haggblade S., Hazell P., Reardon T. The Rural Non-farm Economy: Prospects for Growth and Poverty Reduction // World Development. – 2010. – Vol. 38, No. 10. – P. 1429–1441. – DOI: 10.1016/j.worlddev.2009.06.008
18. World Bank. From Root to Fruit: Growing the Horticulture Sector in Uzbekistan. – Washington, DC: World Bank, 2025. – URL: https://www.worldbank.org/en/results/2025/04/15/from-root-to-fruit-growing-the-horticulture-sector-in-uzbekistan